

KAMUYA YARARLI BİR İŞTE ÇALIŞTIRMA YAPTIRIMI

Compulsory Public Service As a Sanction

Ayvaz CEBRE*

ÖZET

Bilindiği üzere yaptırım; suç teşkil eden haksızlıklara bağlanan hukuki sonuçtur. Cezalar ise öteden beri uygulanan en klasik yaptırım türüdür. Cezalar tarihte genel olarak üç temel amacın gerçekleşmesi için kullanılmıştır. Bunlar; suçlunun verilen cezadan ders alması (özel önleyici fonksiyon), muhtemel suç niyeti olanların caydırılması (genel önleyici fonksiyon) ve toplumda adalet duygusunun sağlanmasıdır. Çağdaş ceza hukuku düşüncesi ise; bu amaçların varlığını kabul etmekle birlikte ceza hukukunun suçluların yeniden topluma kazandırılması ve toplumun tehlikelilik arz eden suçlulardan korunması gibi amaçları da bulunması gerektiğini kabul etmektedir. Bu nedenle günümüzde bu amaçlara hizmet edecek yeni yaptırım türlerinin varlığına ihtiyaç duyulmuştur. İşte Türk Hukukunda “kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar” adı altında; mukayeseli hukukta da farklı şekillerde düzenleme altına alınan alternatif yaptırım türleri suçluların yeniden topluma kazandırılması amacıyla modern ceza hukukunda yerini almıştır. Yine suçlu kişilerin toplum açısından tehlike arz etmeleri halinde bunun ortadan kaldırılabilmesi için de “güvenlik tedbirleri” olarak isimlendirilen ayrı bir yaptırım türü ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak günümüzde birçok ülke hukukunda olduğu gibi Türk Hukukunda da yaptırımlar “cezalar” ve “güvenlik tedbirleri” olarak ikiye ayrılarak düzenleme altına alınmıştır. Ancak kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının da içinde bulunduğu seçenek yaptırımların hangi yaptırım türü kapsamında değerlendirileceği tam olarak belirlenememiştir. Bu nedenle çalışmamızda 5237 sayılı Türk Ceza Kanununu ve öğretilerdeki görüşleri incelemek suretiyle; kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının hukuki esasını, niteliğini ve yaptırım teorisi içerisindeki yerini belirlemeye çalıştık. Yine mukayeseli hukuk ve Türk hukukundaki kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımına ilişkin düzenlemeleri inceledik. Son olarak; kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımına ilişkin bazı sorunlara değinmeye çalıştık.

Anahtar kelimeler: Yaptırım, ceza, güvenlik tedbiri, seçenek yaptırım, çalıştırma

* Turhal Hâkimi - Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doktora Öğrencisi
ayvazcebre@mynet.com

ABSTRACT

As is known sanction is the legal consequence adherent to the unfairnesses which constitute crime. Penalties are the most classical sanction type which has been applied for all along. Penalties have been used for three main aims in history. Those are; to provide criminals to take lessons from the penalty (special preventive function), to dissuade people who have potential crime purpose (general preventive function) and to provide justice sensation in the community. The modern criminal law idea acknowledges existence of these aims, on the other hand, other aims such as readaption of criminals to community and protection of community from dangerous criminals. Therefore, existence of new sanction types benefiting those aims have been required. In Turk law, in the name of “alternative sanctions for short term prison penalties” alternative sanction which is also designed with different ways in comparative law placed in modern criminal law for the aim of readaption of criminals to community. Moreover, another sanction type called “ security measures” arised in order to remove potential danger of criminals for community. As a consequence of this, nowadays as designed in law of many countries, in Turk law, sanctions are designed in two group as “penalties” and “security measures”. However, it can not be determined that alternative sanctions including compulsory public services must be assessed in context of which group. Therefore, we tried to determine the composition, legal basis and place of sanction of compulsory public services in sanction theory by analyzing the opinions in doctrine and Turk criminal law number 5237 in our article. In addition, we analyzed the legislation pursuant to compulsory public service as a sanction in comparative and Turk law. Lastly we tried to mention some problems concerning compulsory public service as a sanction

Keywords: Sanction, penalty , security, measure , alternative sanction , functioni

GİRİŞ

Çalıştırmanın bir yaptırım olarak uygulanması yalnızca bugün için hukuk sistemleri içerisinde görülen bir cezalandırma biçimi olmayıp çok eskiden beri kendisine başvuru olan bir yaptırım olarak görülmektedir.¹ Ancak klasik ceza hukuku yaptırımları olan ölüm, hapis ve adli para cezaları kadar sık uygulandığını söylemek mümkün değildir.² İşte günümüzde klasik ceza hukuku yaptırımı olan ölüm, hapis ve adli para cezasının cezalandırmadan beklenen gayeleri yeterince yerine

¹ ÇETİN Soner Hamza, Türk Ceza Kanunu'nda Seçenek Yaptırımlar, Adalet Yayınevi Ankara 2011, s. 203.

² Doktrinde de belirtildiği üzere “klasik ceza hukuku anlayışı suçlulara ders vermek ve mağdurların intikamını almak üzere hareket etmesine rağmen; ne suçların önlenmesinde istenen başarıyı yakalamış, ne de mağduru veya suçtan zarar gören diğer kimselerin mağduriyetini ortadan kaldırmıştır. Bu durum da yeni yaklaşımların ortaya konmasını zorunlu kılmıştır”. ARICAN Mehmet, Ceza Adaleti, Seçkin Yayınları Ankara 2009, s. 78 vd.

getiremediği anlaşıldığından istenen sonuçları verebilecek yeni yaptırım türleri üretme ve bunları etkin olarak uygulama zorunluluğu doğmuştur.³ Bu durum neticesinde kamuya yararlı bir işte çalıştırmanın da içinde bulunduğu seçenek yaptırımlar olarak isimlendirilen alternatif yaptırım türleri ortaya çıkmıştır.

Burada hemen şunu belirtelim ki yaptırım türlerinin ve bunların uygulanmasındaki usul ve esasların belirlenmesi bir ülkenin suç ve suçlulukla mücadele etmek amacıyla izlediği suç siyaseti ile ilgilidir. Suç siyaseti ise; devletin suçla mücadelede bir araç olarak kullandığı cezanın ve bununla ilişkili yaptırımların belirlenen kurallara olan etkisini bilimsel metodlarla inceleyen bir kavramdır.⁴ Kanaatimizce suç siyaseti ile doktrinde yazarlarca “cezanın amacı” başlığı altında incelenen konular benzer nitelik taşımakla birlikte suç siyaseti ifadesi daha genel bir anlatım içerdiğinden bu ifadenin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz.⁵

Suç siyasetinin varlığını zorunlu kılan nedenleri ise Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer çok güzel şekilde açıklamıştır. Dönmezer’e göre “bir ülkede suça karşı tepkiyi ifade eden geçerli ceza mevzuatının mutlaka belirlenmiş, kısımları ve unsurları itibariyle ahenkli bir yapıya sahip yani bir sistem teşkil eden ve fakat aynı zamanda değişen sosyal şartlara uydurulabilecek nitelikte esnek bir suç ve ceza siyasetine istinat etmesi şarttır. Suça karşı ceza hukuku marifetiyle ve ceza müeyyideleriyle gösterilen tepkiler mutlaka bir suç siyasetine dayanmalıdır. Şuradan buradan derlenmiş hükümlerle, hal ve şartlara tabi olunarak veya bir kısım kamuoyunun veya baskıların etkisi altında kalınarak meydana getirilmiş veya hükümleri değiştirilmiş bir ceza mevzuatı, bazı yazarların deyimiyle ‘panik mevzuatı’ elbette ki çağın telakkilerine uygun ve

³ Nitekim cezaların ılımlı olması gerektiğini savunan Cesare Beccaria da cezaların seçimi yapılırken ceza vermekten beklenen amaca göre belirleme yapılması gerektiğini savunmuştur. Yazara göre “ cezaların amacı, suçlunun kendi yurttaşlarına karşı zarar vermelerini engellemekten ve başkalarının benzer eylemlerde bulunmalarını önlemekten başka bir şey değildir. bu nedenle söz konusu cezaların oranları ve onların uygulanma yöntemleri öyle seçilmelidir ki; bunlar insanların ruhları ve zihinleri üzerinde en az üzücü iz bırakacak biçimde olsunlar.” **Beccaria** Cesare, Suçlar ve Cezalar Hakkında, İtalyanca aslından çev. **SELÇUK** Sami, İmge Kitabevi, Ankara 2004, s. 69 vd.

⁴ **ARTUK** Mehmet Emin, “*Ceza Kanununun Suç Siyaseti Bilimi Açısından Değerlendirilmesi*”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl 1, S. 2, Aralık 2006, s. 3-45, s. 10.

⁵ **ARTUK** M. Emin/ **GÖKCEN** Ahmet/ **YENİDÜNYA** Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi Ankara 2011, s. 705-712; **KOCA** Mahmut/ **ÜZÜLMEZ** İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 4. bası, Seçkin Yayınları Ankara 2011, s. 440- 442, **AKTAŞ** Sururi, “*Cezalandırmanın Amacı Üzerine*”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, S. 1-2, Erzincan 2009.

toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak hukuki bir araç teşkil etmez.”⁶ Dönmezer bu durumu açıkladıktan sonra ise suç siyasetini; genel ve özel önleme dahil, suça karşı direnç ve mücadele hedefleri belirlemek, araçları tespit etmek ve bunların ne suretle kullanılacaklarını göstermek üzere oluşturulan stratejiler ve bunların uygulanma sanatı olarak tanımlamıştır.⁷

İşte birçok ceza kanunu gibi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun da izlediği bir suç siyaseti bulunmaktadır. Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının da içinde bulunduğu seçenek yaptırımlar da kanunun izlediği suç siyasetinin bir sonucu olarak kanunumuzda yerini almıştır. Şöyle ki bilindiği üzere 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun aksine 1. Maddede “ceza kanunun amacı” başlıklı bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu maddeye göre “Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir.”. Maddede belirtildiği üzere ceza kanunumuzun kabul ettiği yaptırım türleri söz konusu amaçların gerçekleşmesi düşüncesiyle kanunumuzda yerini almıştır. Tüm bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki; kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımı da kanunumuzun kabul ettiği amaçları gerçekleştirebilmek yani kanunumuzun izlediği suç siyasetini etkin bir şekilde uygulayabilmek için öngörülmüş bir yaptırım türüdür.

İşte bu çalışmamızda alternatif yaptırım türlerinin hem mukayeseli hukukta hem de Türk Hukukunda öneminin kavranması neticesinde ortaya çıkan seçenek yaptırımlardan olan “kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı”nın özellikle hukukumuzda düzenleniş şeklini dikkate alarak söz konusu yaptırımın hukuki esasını, koşullarını ve mukayeseli hukuktaki yerini incelemeye ve yine tartışmalı birkaç hususa değinmeye çalışacağız.

I. HUKUKİ ESASI

5237 sayılı TCK'nın 50. maddesinde düzenlenen kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımını incelemeyi önce bu yaptırımın hukuki mahiyetini belirlemek gerektiğini düşünmekteyiz. Bilindiği üzere 1982 Anayasasının

⁶ DÖNMEZER Sulhi, “Suç Siyaseti”, İÜHFMD Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan, Cilt 52, S. 1-4, İstanbul 1987, s. 6.

⁷ DÖNMEZER, s. 6.

“suç ve cezalar ilişkin esaslar” başlıklı 38. maddesinin 3. fıkrasında “ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” denmektedir. Yine 5237 sayılı TCK’yı incelediğimizde kanunun “suçta ve cezada kanunilik ilkesi” başlıklı 2. maddesinde “kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz” denmektedir. Yine söz konusu kanunun sistematüğını incelediğimizde “yaptırımlar” başlığı altında düzenlenen üçüncü kısmın birinci bölümünün “cezalar”; ikinci bölümünün ise “güvenlik tedbirleri” olarak isimlendirildiğı görölmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında hem anayasamız hem de ceza kanunumuz göz önünde tutulduğunda ceza mevzuatımızda yaptırımların “cezalar” ve “güvenlik tedbirleri” olmak üzere ikiye ayrıldığını söylemek mümkündür. Yani doktrinde de belirtildiğı üzere kanunumuz iki izlilik prensibinden hareket etmiştir.⁸

Burada hemen şunu belirtelim ki kanunun ve anayasanın düzenlenişinden böyle bir ayırım yapıldığı anlamı çıkıyorsa da; bu ayırımın çok sağlıklı olduğunu ve söz konusu başlıklar altında düzenlenen tüm yaptırımları karşıladığını söylemek mümkün değildir. Örnek vermek gerekirse; yukarıda da ayrıntılı olarak vurguladığımız üzere 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “ceza” ve “güvenlik tedbiri” olmak üzere iki çeşit yaptırım türü kabul ettiği anlaşılmaktadır. Yine kanunun 45. maddesinde de belirtildiğı üzere “suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır”. Kanun ceza çeşitlerini tahdidi olarak saydığı için ve ceza kanunumuzun 2. maddesinde açıkça öngörülen kıyas yasağı karşısında farklı bir ceza türünün varlığını kabul edemeyeceğimiz için TCK’nın 50. maddesindeki seçenek yaptırımlardan adli para cezasına çevirme hali dışındaki yaptırımları ceza olarak nitelendirmek mümkün değildir. Bir başka deyişle ceza kanunumuzun kabul ettiği iki çeşit yaptırım türü olduğuna göre eğer kanunun ilgili maddesinde kısa süreli hapis cezasına alternatif olarak düzenlenmiş olan halleri yaptırım olarak değerlendirirsek “güvenlik tedbiri” olarak kabul etmemiz gerekecektir.

İkinci bir ihtimal ise kanunun 50. maddesinde seçenek yaptırımlar olarak düzenlenen hallerden adli para cezasına çevirme hali dışındakileri “yaptırım” olarak nitelendirmemektir. Burada hemen şunu belirtelim ki;

⁸ Ancak yine bu görüşe göre günümüzde ceza hukukunda üçüncü bir iz olarak mağdurun korunmasına ilişkin hükümlere yer verildiğı görölmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 437 vd. Nitekim doktrinde bir başka görüşe göre “klasik ceza hukukunun suçluya ders verme ve intikam amaçlı yaptırım sistemi terk edilmiş olup mağdurun ve toplumun suçtan ötürü uğradığı zararları daha adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde giderme iddiasındaki onarıcı adalet anlayışı ortaya çıkmıştır.” **ARICAN**, s. 40.

50. maddenin düzenleniş şekliinden kanun koyucunun adli para cezasına çevirme hali ile diğer haller arasında mahiyet farklılığı bulunduğunu kabul ettiğini söylemek de mümkündür. Şöyle ki; maddenin 5. fıkrasında “Uygulamada asıl mahkumiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.” denmektedir. Görüldüğü üzere söz konusu fıkrada 50. maddedeki haller genel bir anlatımla tüm halleri kapsayacak şekilde yaptırımlar veya tedbirler olarak ifade edilmemiş; “adli para cezası veya tedbirler” ifadesi kullanılmıştır. Yani adli para cezasına çevirme hali tedbir olarak kabul edilmemiş diğer haller tedbir olarak ifade edilmiştir. Nitekim bilindiği üzere 5237 sayılı TCK’nın 50. maddesinin 6. fıkrasındaki “yaptırımın” ibaresinin 5739 sayılı kanunun 3. maddesi ile “tedbirin” olarak değiştirilmesi de kanun koyucunun bu düşüncesinin yansıması niteliğindedir.⁹

Kanaatimizce doktrinde de vurgulandığı üzere; TCK’nın 50. maddesinde kısa süreli hapis cezasına alternatif olarak düzenlenen adli para cezasına çevirme durumunun “yaptırım” olarak öngörüldüğü hem kanundan hem de adli para cezasının mahiyetinden açıkça anlaşılmaktadır. Ancak adli para cezasına çevirme dışında kısa süreli hapis cezasına alternatif olarak öngörülen diğer hallerin “yaptırım” olarak ve yine yaptırımın bir alt türü olan “ceza” veya “güvenlik tedbiri” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmaya açık bir konudur. İşte bu nedenle biz bu kısımda “yaptırım”, “ceza” ve “güvenlik tedbiri” kavramlarını ayrı ayrı inceleyerek kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının da içinde bulunduğu seçenek yaptırımların bu kavramlar karşısında değerlendirmesini yaparak bir sonuca varmaya çalışacağız.

⁹ Madde gerekçesine göre “Kasten işlenen suçlarda hükmolunan kısa süreli hapis cezasının veya taksirle işlenen suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezasının seçenek yaptırım olarak adli para cezasına çevrilmesine rağmen bu cezanın süresinde ödenmemesi halinde, mahkemenin tekrar hapis cezasına dönüştürme yönünde karar vermesinin önüne geçmek amacıyla işbu değişiklik yapılmıştır. Bu suretle hapis cezasından çevrilen adli para cezasının ödenmemesi halinde, bu cezanın infazıyla ilgili olarak 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 106. maddesi hükümlerinin uygulanmasına imkan tanınmış olacaktır.”. bkz. 5739 sayılı Kanunun 3. maddesinin gerekçesi. (<http://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi 28.01.2012). Görüleceği üzere kanun koyucu “yaptırımın” ibaresini “tedbirin” olarak değiştirmek suretiyle TCK’nın 50. maddesindeki adli para ceza cezasına çevirme hali ile diğer alternatifler arasında fark oluşturmaya çalıştığını açıkça ifade etmektedir. Yani kanun koyucu adli para cezasına çevirme halinin yaptırım diğer hallerin ise tedbir olduğunu kabul etmektedir. Tabii ki burada tedbir ile ifade edilen şeyin “güvenlik tedbiri” olup olmadığı kanunun metninden anlaşılamamaktadır. Dolayısıyla bu tartışmalı bir konu olarak durmaktadır.

A. Yaptırım

Yaptırım geniş anlamda; bir borcun yerine getirilmemesinin uygulanmasını haklı kıldığı, tamir edici nitelikte olsa da bütün tedbirleri kapsayan hukuki terimdir.¹⁰ Başka bir tanıma göre ise; insanın yükümlülüklerine aykırı davranmasının gerekli kıldığı hukuki sonuçtur.¹¹ Bizim de iştirak ettiğimiz ikinci tanımdan yola çıkacak olursak; kanunumuzda kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar olarak düzenlenen hukuki kurumların “yaptırım” olarak kabul edilebileceği açıktır. Çünkü bu hukuki kurumlar da tanımda da vurgulandığı üzere kişinin yükümlülüklerine aykırı davranmasının hukuki sonucu olarak düzenlenmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda da suç sayılan fiillere bağlanan hukuki sonuçları düzenleyen birinci kitabın üçüncü kısmının başlığı “yaptırımlar” olarak belirlenmiştir. Kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar ise “yaptırımlar” başlıklı kısmın “cezalar” başlıklı bölümü altında düzenlenmiştir. Doktrinde bir görüşe göre; ceza kanununda suç sayılan fiillere bağlanan sonuçların “yaptırım” başlığı altında düzenlenmesi hem gerekli hem de anlamlıdır. Zira böylelikle suçlar için sadece cezanın değil; ceza niteliğini taşımayan özel nitelikteki başkaca hukuki sonuçların yani güvenlik tedbirlerinin de uygulanabileceği belirtilmiş olmaktadır.¹²

Doktrinde yaptırımlar genel olarak “cezalar” ve “güvenlik tedbirleri” olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmekle birlikte; bazı yazarlar ise ceza hukukumuzda “cezalar”, “ceza mahkumiyetinin sonuçları”, “ceza yerine hükmedilen tedbirler” ve “doğrudan doğruya hükmedilen tedbirler” olmak üzere dört çeşit yaptırım türü bulunduğunu kabul etmişlerdir.¹³

B. Ceza

Arapça bir kelime olan ceza; sözlükte “iyi veya kötü olabilen bir karşılık” anlamına gelir. Bu bakımdan cezanın “ödül” anlamında kullanılması da mümkündür. Türkçede ise terim, yalnızca kötülükler verilen karşılık olarak kullanılmıştır.¹⁴ Buna göre ceza; suç teşkil eden fiilleri kusurlu bir

¹⁰ DÖNMEZER Sulhi/ ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım,11. Bası, Beta Yayınları İstanbul 1997, C. 2, s. 541.

¹¹ ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, (Genel Hükümler),3. Bası, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara Ocak 2006, s. 578.

¹² KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 438.

¹³ DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası Seçkin Yayınları Ankara 2009, s. 513.

¹⁴ ARTUK/ GÖKCEN/ YENİDÜNYA, s. 703.

iradeyle işleyenler hakkında devlet eliyle uygulanan ve onları bazı yoksunluklara tabi kılan, sosyalleştirme amacına yönelik olan ıstırap verici, korkutucu ve caydırıcı bir yaptırım türüdür.¹⁵

Burada hemen şunu belirtmeliyiz ki; doktrinde de vurgulandığı üzere teknik hukuk yönünden ceza hukukunun başta gelen yaptırımını oluşturan “ceza” hakkında verilecek bu tarifin, bu kurumu diğer hukuka aykırı fiil ve hareketlere uygulanan yaptırımlardan ayırmaya yarayacak özellikler taşıması gerekir. Bu ayrımı ortaya koyarak bir tanım yapılacak olursa; ceza, topluma büyük ölçüde zarar veren fiiller karşılığı devletin son çare olarak kanun ile yarattığı ve izlediği diğer yapıcı amaçlar yanında, özellikle suç işleyeni bazı yoksunluklara tabi kılmak ve toplumun işlenen fiili onamama tutumunu belirtmek üzere ilke olarak bir yargı kararı ve suçlunun sorumluluk derecesi ile orantılı biçimde uygulanan korkutucu ve caydırıcı bir yaptırımdır.¹⁶

Yukarıda verdiğimiz tanımlar ve cezanın ayırıcı özellikleri ışığında TCK'nın 50. maddesinde düzenlenen seçenek yaptırımların özellikle de kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının ceza olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini tartışmak gerekmektedir. Söz konusu maddede düzenlenen yaptırımları sıralayacak olursak; adli para cezası, mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi, bir meslek ve sanat edinmek için belirli bir eğitim kurumuna devam etme, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, ehliyet ruhsat belgelerinin geri alınması veya belirli bir süreyle belli bir mesleği yapmaktan yasaklanma ve son olarak da kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımıdır.

Doktrinde bu yaptırımların ceza olarak kabul edilmemesi gerektiğini ifade edenlerin ölüm, hapis ve para cezası gibi klasik cezalar dışında başkaca bir cezanın olamayacağına dair kabulden yola çıkarak bu sonuca vardıkları belirtilerek bu yaklaşım eleştirilmektedir.¹⁷ Benzer görüşü savunan yazarlara göre çağdaş ceza hukukunda ceza kavramı değişikliğe uğramıştır. Sadece suçluya ızdırap vermek amacını güden yaptırımların toplumsal çıkarlarla bağdaşmayacağı anlaşıldığından bu yaptırımlar sistemi yerini suçlunun ıslahı ile birlikte toplumun da korunmasını öngören karma nitelikteki yaptırımlara bırakmıştır. Dolayısıyla “ceza”

¹⁵ KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 438.

¹⁶ DÖNMEZER, s. 543.

¹⁷ MARDİN Şerif, Din ve İdeoloji, İletişim Yayınları,14. Bası İstanbul 2005, s. 20.

kavramının içeriği değişmiştir.¹⁸ Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bir kararında bu hususa değinerek; modern ceza hukukunun suçlunun ıslahını amaçlayan ancak bununla birlikte toplumun tepkisini ortaya koyacak karma nitelikli yaptırımları tercih ettiğini kabul etmiştir.¹⁹

Burada hemen şunu belirtelim ki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun lafzı da klasik ceza anlayışının yansıması niteliğindedir. Çünkü yukarıda da vurguladığımız üzere kanun açıkça cezaları tahdidi olarak hapis ve adli para cezası olarak ikiye ayırmıştır. Kanunilik ilkesi gereğince başkaca da bir ceza türü üretilemeyeceğine göre kanunun lafzına göre iki çeşit ceza türü olduğunu ve adli para cezasına çevirme dışında seçenek yaptırımların herhangi birinin “ceza” olarak kabul edilemeyeceğini söylemek mümkündür.²⁰

Doktrinde TCK'nın 50. maddesinde düzenlenen seçenek yaptırımların “ceza” olarak kabul edilip edilmemesi noktasında farklı görüşler ileri sürülmektedir.²¹ Adli para cezası dışındaki yaptırımları “güvenlik tedbiri” olarak kabul edenler olduğu gibi²² sadece “tedbir” olarak kabul edenler de bulunmaktadır. Yine mağdurun zararının giderilmesi yaptırımının ne “ceza” ne de “güvenlik tedbiri” olarak ifade edilemeyeceğini bu durumun ceza hukukumuzda iki izli (ceza ve güvenlik tedbiri) yaptırım sistemi içerisinde üçüncü bir iz oluşturduğu görüşünü savunanlar da bulunmaktadır. Bu üçüncü iz ise ceza hukukumuzda hem seçenek yaptırım olarak düzenlenen mağdurun zararının giderilmesi hem de ilerleyen kısımlarda bulunan mağdurun korunmasına ilişkin hükümlerdir.²³ Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise; maddede düzenlenen adli para cezası ve kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı birer ceza olup diğer yaptırımlar ise tedbir mahiyetindedir.²⁴

¹⁸ **CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 3. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul Ekim 2005, s. 610.

¹⁹ Yargıtay C.G.K. 11.04.2000, 2000/64 E., 2000/74 K. (**BAKICI** Sedat, 5237 sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Adalet Yayınevi Ankara 2007, s. 958.)

²⁰ **ARTUK** Mehmet Emin, “Türk Ceza Hukukunda Yaptırımlar Sistemi”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:2 Sayı: 4, Ağustos 2007, s. 61-77, s. 61.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÇETİN**, s.49 vd.

²² Nitekim Yargıtay da bir kararında seçenek yaptırımlardan olan “belirli yerlere gitmekten ve belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma” kararının niteliği gereği suçluyu ve toplumu korumaya yönelik bir “güvenlik tedbiri” olduğunu belirtmiştir. Yargıtay 6. C.D., 06.07.2010, 2008/11241 E., 2010/ 13065 K., (www.adalet.org.tr Erişim Tarihi 16.01.2011.)

²³ **KOCA/ ÜZÜLMEZ**, s. 437.

²⁴ Bu görüşü savunan İnce görüşüne dayanak olarak 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile buna ilişkin tüzüğü göstermektedir. Bilindiği üzere söz konusu mevzuatta adli para cezaları ile kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı diğer cezalar başlığı

Nihayet bizim de katıldığımız Hafizoğulları'na göre maddede düzenlenen seçenek yaptırımların hepsi ihlale tepki olduklarından yukarıda verdiğimiz ceza tanımını doğrultusunda hepsi birer cezadırlar. Tanımda da vurgulandığı üzere cezanın en ayırt edici özelliği suç işleyeni bazı yoksunluklara tabi kılmak ve toplumun işlenen fiili onamama tutumunu belirtmektir. 5237 sayılı TCK'nın 50. maddesinde öngörülen seçenek yaptırımları irdelediğimizde görüleceği üzere bu yaptırımların hepsi söz konusu özellikleri taşımaktadır. Ancak tabii ki kanunun sistematığında hata vardır. Yapılması gereken şey kanunun 45. maddesinin yeniden düzenlenerek seçenek yaptırımların da birer ceza çeşidi olarak kabul edilmesidir. Yani seçenek yaptırımların Anayasa'nın ifadesiyle kişinin haklarını kısıtlayan yoksunluklar olan "ceza" kategorisinin içerisine sokulmasıdır. Ancak zaten mevcut mevzuatımız doğrultusunda seçenek yaptırımlar "cezalar" başlığı altında düzenlendiğinden bunları ceza olarak kabul etmek mecburidir. İkinci bir ihtimal ise bu yaptırımları cezalar başlığı altından alarak güvenlik tedbirleri başlığı altında yeniden düzenlemektir.²⁵

Burada hemen şunu belirtmeliyiz ki güvenlik tedbirleri başlığı altında nedenini açıklayacağımız üzere söz konusu seçenek yaptırımlar ile güvenlik tedbirleri arasında mahiyet farklılığı bulunduğunu düşündüğümüz için söz konusu seçenek yaptırımların birer ceza çeşidi olarak yeniden düzenlenmesi²⁶ ve maddenin mevcut halinde bulunan "yaptırım", "tedbir" şeklindeki kavram karmaşasının çözülmesi gerektiği kanaatindeyiz.

C. Güvenlik Tedbiri

Güvenlik tedbiri, failin kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın suç işleyen kişi hakkında ya da suçun konusu ile veya suçun işlenmesinde kullanılan araçla ilgili olarak uygulanan, koruma veya iyileştirme

altında diğer seçenek yaptırımlar ise tedbirler başlığı altında incelenmektedir. İNCE Hüseyin, Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, Seçkin Yayınları Ankara 2007, s. 172.

²⁵ HAFIZOĞULLARI Zeki, "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri", Ankara Barosu Dergisi, Yıl:65, Sayı 1, Kış 2007, s. 78-109, s. 79.

²⁶ Doktrinde Artuk tarafından da vurgulandığı üzere 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda cezalar Avrupa ceza kanunları ile karşılaştırıldığında basit bir görünüm arz ettiğinden, diğer bir anlatımla çeşitliliği az olduğundan cezanın kişiselleştirilmesinde(bireyselleştirilmesine) daha az elverişlidir. Yine yazara göre çağdaş ceza hukukunda ceza kavramı değişikliğe uğramıştır. İşte bu nedenle ceza kanununun düzenlediği ceza çeşidi sayısı arttırılırsa kişilere uygun ceza verilebilmesi ve cezanın beklenen fonksiyonlarını yerine getirmesi daha kolay olacaktır. ARTUK, Yaptırımlar Sistemi, s.61.

amacına yönelik ceza hukuku yaptırımıdır.²⁷ Dönmezer'e göre güvenlik tedbirleri çağdaş ceza hukukunda yaptırım olarak artık vatandaşlık hakkı kazanmış bir kurum haline gelmiştir. Çünkü bugün ceza hukukunda güvenlik tedbirlerine yer vermeyen doktrin görüşü ve ceza kanunu kalmamıştır. Yazar güvenlik tedbirlerinin amacına vurgu yaparak "güvenlik tedbirleri suçludaki tehlike haliyle orantılı olarak hükmedilen ve esas itibariyle sosyal savunma amacına yönelmiş yaptırımlardır" şeklinde bir tanım yapmaktadır.²⁸ Başka bir tanıma göre güvenlik tedbirleri sanığın tehlikeliliği ile alakalı olup cezanın yeterli olmadığı veya uygulanamayacağı hallerde uygulanacak yaptırımlardır.²⁹

Burada hemen şunu belirtmeliyiz ki doktrinde güvenlik tedbirleri ile emniyet tedbirleri ifadesini aynı anlamda kullanan ve yine emniyet tedbirleri ifadesini tercih eden yazarlar da bulunmaktadır.³⁰ 765 sayılı TCK döneminde doktrinde emniyet tedbirleri; ceza hukukunda cezanın uygulanmadığı, uygulansa bile yeni suçları önlemede yetersiz sayıldığı hallerde geleneksel ceza sistemini tamamlayan hukuki himaye vasıtaları olarak tanımlanmıştır.³¹ Yine doktrinde özellikle emniyet tedbirlerinin suç işleyenin kusurluluğu ile alakalı olmadığı ve bunların toplumu korumaya yönelik sosyal savunma araçları olduğu vurgulanmıştır.³² Yukarıda yaptığımız tanımlar ve verdiğimiz bilgiler doğrultusunda "emniyet tedbirleri" ile "güvenlik tedbirleri" kavramlarının farklı bir anlam taşımadığı anlaşılmaktadır. Ancak doktrinde de belirtildiği üzere yürürlükteki 5237 sayılı TCK'nda "güvenlik tedbirleri" kavramı kullanıldığından biz de bu kavramı kullanacağız.³³

Türk Ceza Kanunu'nda seçenek yaptırımlar konusunu monografik bir eser halinde inceleyen Soner Hamza Çetin tarafından güvenlik tedbirleri ile seçenek yaptırımlar arasındaki farklar iyi bir şekilde tespit edildiğinden yazarın tespit ettiği farkları yansıtmaya çalışacağız.³⁴

²⁷ ÖZGENÇ, Gazi Şerhi, s. 627.

²⁸ DÖNMEZER/ ERMAN, s. 567.

²⁹ KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 487.

³⁰ DÖNMEZER/ ERMAN, s. 567, Ayşe Nuhoğlu, Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri, Ankara 1997, Adil Yayınevi; Nitekim Yargıtay da 765 sayılı TCK'nun yürürlükte olduğu dönemde "emniyet tedbirleri" ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇETİN, s. 58.

³¹ HAFIZOĞULLARI Zeki, Ceza Normu; Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, Seçkin Kitabevi Ankara 1987, s. 241.

³² HAFIZOĞULLARI, Ceza Normu, s. 241.

³³ DEMİRBAŞ, s. 582.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇETİN, s. 68 vd.

Seçenek yaptırımlar ile güvenlik tedbirleri arasındaki en temel fark yukarıda da belirttiğimiz üzere 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenledikleri yerlerin farklı oluşudur. Buna göre her iki kurum da kanunda yaptırımlar başlığı altında düzenlenmekle birlikte seçenek yaptırımlar güvenlik tedbirleri kısmında değil cezalar kısmında düzenlenmiştir. Dolayısıyla seçenek yaptırımlar kanunda düzenlendiği yer itibariyle güvenlik tedbiri olarak değil ceza olarak kabul edilmelidir.

Yine iki kurum arasındaki bir diğer fark ise uygulanabilmesi için gereken koşullar arasındaki farklılıktır. Sanık hakkında seçenek yaptırımlardan herhangi birinin uygulanabilmesi için ortada tüm unsurları ile bir suç ve bu suçun kendisine isnadı mümkün olan bir suçlunun (yani kusur ehliyeti dolayısıyla cezalandırılabilir bir suçlunun) bulunması gerekir. Oysa güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için sanığın kusurlu olmasına gerek bulunmamaktadır. Bir başka deyişle suç işlediği sabit olan bir sanığa kusuru bulunmaması halinde hapis cezası verilemeyeceği için hakkında seçenek yaptırımlar da uygulanamayacaktır. Oysa güvenlik tedbiri kusurlu olmasa da sanığın tehlikeliliği ile ilgili olduğundan kanunun öngördüğü hallerde ve belirttiği biçimlerde uygulanabilir.

698 Seçenek yaptırımların ve güvenlik tedbirlerinin seçiminde uygulanabilecek ölçütler de birbirinden farklılık göstermektedir. Açıklamak gerekirse TCK'nın 50. maddesinde seçenek yaptırımların tercih edilmesi hususunda göz önünde tutulacak hususlar bilindiği üzere sanığın kişiliği, sosyo-ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özelliklerdir. Yani seçenek yaptırımların tercih edilmesinin sanığın tehlikeliliği ile bir alakası bulunmamaktadır. Oysa güvenlik tedbirleri sanığın tehlikeliliği ile alakalı olup cezanın yeterli olmadığı veya uygulanamayacağı hallerde uygulanacak yaptırımlardır. Yine seçenek yaptırımlar klasik anlamda hürriyeti bağlayıcı bir cezanın ağır ve sanığın şahsi haline uygun olmadığı gerekçesiyle daha hafif bir hale dönüştürülmesini amaçlarken; güvenlik tedbirleri sanığın tehlikeliliğinin önlenmesi ve dolayısıyla toplumun korunmasını amaçlar.³⁵

³⁵ **TURHAN** Faruk, "Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığının Hukuki Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme", Ceza Hukuku Dergisi, Yıl: 2 Sayı: 4 Ağustos 2007, s. 171-196, s. 179.

D. Görüşümüz

Sonuç olarak diyebiliriz ki; güvenlik tedbirleri ile seçenek yaptırımlar düzenleniş şekilleri, koşulları ve amaçları gibi birçok özelliği nedeniyle birbirinden farklı mahiyettedirler. Tüm bu bilgiler ışığında seçenek yaptırımların mahiyetleri amaçları ve düzenleniş şekilleri itibariyle yaptırımın bir alt türü olan “cezalar” kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ve bu nedenler ceza kanunumuzun “cezalar” başlıklı bölümünün yeniden düzenlenerek seçenek yaptırımların hapis ve adli para cezasının yanında farklı bir “ceza” çeşidi olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

II. MUKAYESELİ HUKUK

Çalıştırmanın bir ceza olarak uygulanması yalnızca bu gün için hukuk sistemleri içerisinde görülen bir cezalandırma biçimi olmayıp çok eskiden beri kendisine başvuru olan bir yaptırım olarak görülebilmektedir. Örneğin; Romalıların, özellikle maden ocaklarında çalıştırma cezasını, kendilerinden önceki dönemlerde uygulayan eski Yunanlılar ve Mısırlılardan aldıkları, ölüm, hapis, sürgün, zorunlu ikamet, para ve müsadere gibi başlıca cezaların yanı sıra madenlerde ve ağır işlerde çalıştırma cezalarını da uyguladıkları bilinmektedir.

A. İngiltere

İngiliz, Criminal Justice Act. 1972, chapter 71, m. 15 gereğince, 17 yaşına varmış bulunan ve hapis cezasına mahkûm olan kişinin bir hayır işinde, hapis cezası yerine 40 saatten az ve 240 saatten fazla olmamak üzere çalıştırılmasına karar verilebilir. Bu cezaya çarptırılmış olan kimselere yarı özgürlük sistemi uygulanmakta; çalışma biçim ve koşullarının belirlenmesi görevi ise yarı özgürlük idaresine bırakılmış olmaktadır. Yani İngiltere kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımını (toplum hizmetini) bir yaptırım türü olarak 1972 yılından beri 17 yaşından büyük kimseler için uygulamaktadır.³⁶

B. İtalya

İtalya İnfaz Yasasının 47. maddesi, toplumsal hizmet konusunu ayrıntılı bir biçimde düzenlemekte olup; suçlunun yeniden eğitimi başka suçları işlemesi tehlikesini önlemeyi amaçlamaktadır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın 3 yılı geçmemesi durumunda; hükümlü çektiği cezaya eşit bir

³⁶ DÖNMEZER/ ERMAN, s. 648.

dönem için kurum dışında toplum hizmetlerinin yerine getirilmesine mahkûm edilir ve öncelikle bir ay süreyle kurumda "sosyal davranışları" ve "kişiliği gözlemlenir". Ancak, toplum hizmeti cezasına kurumda gözlem yapılmaksızın da karar verilebilir. Bunun için hükümlünün bir koruma tedbiri döneminden sonra bir özgürlük dönemine hak kazanmış olması gerekir ve yeniden eğitimi ve başka suçları işleme tehlikesini önlemenin mümkün olduğu kanaatini uyandırmış olması gerekir.³⁷

C. Fransa

1975 Tarihli Reform Kanununa göre; hapis veya para cezası yerine başvurulabilecek bir ceza veya güvenlik tedbiri olarak bazı yaptırımlara hükmetme olanağı tanınmaktadır ki bunlar; belirli bir mesleğin icrasının yasaklanması, sürücü belgesinin geri alınması, araç kullanma yasağı, silah taşıma yasağı, araçların müsadere edilmesi ve av izninin geri alınmasıdır. Ne var ki mahkemeler çoğu zaman bu olanakları kullanmamışlardır.1983 yılında bir kanunla bu konuda yeni bir adım atılmış; 40 saatten 240 saate kadar hapis cezası yerine hükümlünün kamu yararına ücretsiz olarak çalıştırılmasına imkân tanınmıştır.³⁸

III. TÜRK HUKUKU

A. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu Dönemi

1. 765 Sayılı TCK'nın 22. Maddesi Gereğince Hükmolunan Çalıştırma Yaptırımı

Türk Hukukunda ilk kez, 765 Sayılı TCK'nın 22. maddesi ile hafif hapis cezası yerine çalıştırma yaptırımı düzenlenmiştir.³⁹ Bu madde açısından doğrudan verilen hafif hapis cezası ile bu Kanunun 19. maddesine göre para cezasından çevrilen hafif hapis cezası mahkûm çalıştırılarak infaz edilebilirdi.

765 Sayılı TCK'nın 19. maddesine göre para cezasının ödenmemesi durumunda, cezanın savcılıkça hapis cezasına çevrilmesi söz konusu olmaktaydı. Para cezasından çevrilen hafif hapisten iki günlük çalışma bir gün hafif hapis yerine geçmekte iken; 765 Sayılı TCK'nın 22. maddesine göre; doğrudan hükmolunan hafif hapis cezasında bir günlük çalışma hizmeti bir gün hafif hapis cezası yerine geçerli olmaktaydı.

³⁷ SOKULLU/ AKINCI, s.336.

³⁸ ÖZTÜRK, Ceza Hukuku, s. 274.

³⁹ 765 sayılı TCK'nın bu hükmü, 16.07.1965 tarihinde, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.

765 Sayılı TCK'nın 22. maddesine göre; hakimın hafif hapis cezası yerine çalıştırma cezasına hükmedebilmesi için bunun kanunda açıkça düzenlenmiş olması; yani hangi suçlar için bu cezanın verileceğinin açıkça düzenlenmiş bulunması gerekmektedir. Bu hükmün alındığı eski İtalya CK'da, bu cezanın dilencilik ve sarhoşluk suçları için konulduğu ancak bu özel düzenlemeler 765 Sayılı TCK'na alınmadığı için bu maddenin karşılığını oluşturacak özel hükmün bulunmadığı belirtilmişti.⁴⁰

765 Sayılı TCK'nın mesnedini teşkil eden İtalya CK'nın 21. maddesine göre; "Hafif hapis cezası, bir günden iki seneye kadardır ve bu cezaya mahsus müesseselerde geceleri hücrede bulunmak ve çalışmaya mecbur tutulmak suretiyle çektirilir..." biçimindeydi. Aynı şekilde mülga TCK'nın 22. maddesinin kaynağını teşkil eden İtalya CK'nın 22. maddesi; "Kanun, hafif hapis cezasının hangi ahvalde bir imalathanede veya menafi umuma ait işlerde çalışmak suretiyle icra edileceğini tayin eder. Mahkum cezanın icrası için ispatı vücut etmez veya hizmeti red ederse hafif hapis cezası usulü veçhiyle tatbik edilir"⁴¹ şeklindeydi.

765 Sayılı TCK'nın hükümlerinin tatbikine ilişkin Meriyet Kanunu'nun 7. maddesine göre ise; "mahkumun bu surette çalıştırılacağı hizmetleri, savcı, ait olduğu dairelerle kararlaştıracak; mahkûm tayin olunan günde gelmez ise cezaevine sevk edilecek; mahkumun çalıştırılmasına karşılık iş gördüren daireden hükümete ait olmak üzere alınacak ücret miktarı mahsus talimatname ile tayin olunacak, bu ücretten mahsup olunmak üzere mahkumun çalıştığı günlere ait işesi çalıştıran dairece temin edilecektir."⁴² Görüldüğü üzere, hüküm son derece ayrıntılı ve çalışma cezasına çarptırılan kimse için "mahkûm" ifadesini kullanması bakımından tutarlı, mahkûmun işesini bile düzenlemek açısından ise, bu günkü düzenlemeden (TCK m. 50/1 (f) ve CGTİHK m. 105/1 ve 2. fıkraları) daha ileridedir.

Hafif hapis cezasının, bir imalathanede veya menafi umuma (kamu yararına) ait işlerde çalışmak suretiyle geçirmenin, mahkûmu bir hapis-haneye kapatmaktan daha yararlı bir tedbir olacağını düşünülüyor

⁴⁰ **GÖZÜBÜYÜK** Abdullah Pulat, Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu, Gözübüyük Şerhi, Cilt 1, Genişletilmiş 5. Bası, Kazancı Hukuk Yayınları, s. 263.

⁴¹ **MAJNO**, Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, Yargıtay Yayınları No:3, Sevinç Matbaası, Ankara 1977, s. 21-22.

⁴² **TANER** Tahir, Ceza Hukuku (Umumi Kısım), Ahmet Sait Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayın no:434, İstanbul 1949, s. 608.

vurgulanmıştır.⁴³ Ancak, bu tarz cezanın yalnızca kanunun açıkça belirttiği durumlarda (ki bunlar da dilencilik ve sarhoşluk suçlarıdır) geçerli olacağını ve bunun ise anlaşılması garip bir durum olduğu *Majno* tarafından ifade edilmekte; bir başka anlatımla bu cezanın sadece bu iki suç için uygulanması eleştirilerek daha geniş bir uygulama alanına kavuşturulması gerektiği savunulmuştur. Bu tür yaptırımın hürriyeti bağlayıcı ceza müddetinin daha uzun olduğu durumlarda daha da yapıcı bir tesir bırakacağı ifade edilmiştir.⁴⁴

16.07.1965 tarihinde yürürlüğe giren 647 Sayılı CİHK ile 765 Sayılı TCK'nın 22. maddesi yürürlükten kaldırılmış; yerine bu kanunun 4. maddesi konulmuştur.

2. 765 Sayılı TCK'nın 544. Maddesi Gereğince Dilencilik Suçu İçin Hükmolunan "Boğaz Tokluğuna Çalıştırılma" Cezası

765 Sayılı TCK'nın yürürlükte bulunduğu dönemde önce değişikliğe uğrayan daha sonra yürürlükten kaldırılan 544. maddesi konu ile ilgili olması nedeniyle anılmaya değerdir. Dilencilik ederken tutulanlar hakkında boğaz tokluğuna çalıştırılma cezasını düzenleyen bu madde; iş işlemeğe salih olduğu halde dilencilik ederken tutulanların bir haftadan bir aya ve tekerrürü halinde 15 günden iki aya kadar idareyi hususiye ve belediye işlerinde boğaz tokluğuna çalıştırmalarını düzenlemektedir.⁴⁵

765 Sayılı TCK'nın mehzasını teşkil eden 1889 İtalya CK ile 1930 Tarihli İtalya CK'da ise, dilencilik suçu için "hapis cezası" öngörülmüştür. Bu nedenle kanun koyucunun burada mehz kanundan ayrılmayı uygun gördüğü belirtilmiş olup, Ceza Kanununun (765 Sayılı TCK) Mer'iyet Mevkiine Konmasına dair Kanunun 29. maddesinde, sulh mahkemelerinin vazifeleri sayılırken; "...boğaz tokluğuna belediye hizmetlerinde kullanılmak cezasını müstelzim" fiilleri temyizi kabil olmamak üzere katiyen hâl ve fasleyleyeceği yazılı olmakla, kanunun bu açık anlatımı karşısında bunun da bir ceza sayılması gerektiği belirtilmiştir.⁴⁶ Bu hüküm 1959 yılında ve 6123 Sayılı Kanun ile değişikliğe uğramış ve

⁴³ MAJNO, s. 88.

⁴⁴ MAJNO, s. 89.

⁴⁵ "Yargıtay 4. C.D., 21.11.1948 1948/ E, 1948/ 884 K (KÖSEOĞLU Cemal, Haşiyeli Türk Ceza Kanunu, 8. Basi, İstanbul 1955, s. 27) Perinçek/ Özden, Türk Ceza Kanunu ve Buna Ait Seçilmiş Temyiz Kararları, İstanbul 1959, s. 28 ve Yargıtay CGK, 23.05.1941 gün 28 Esas, 1941/11 sayılı Kararı ile " serseri ve dilencilerin boğaz tokluğuna belediye işlerinde zorunlu olarak çalıştırılmasının ekonomik bir tedbirden ibaret bulunduğuna karar vermiştir. DÖNMEZER/ ERMAN, C. 2, s. 595 de aktarıyor.

⁴⁶ TANER, s. 650.

dilencilik suçunu işlerken yakalanmanın cezası hafif hapis cezası biçimine dönüştürülmüştür.⁴⁷

3. 647 Sayılı CİHK'nın Yürürlükte Olduğu Dönemde Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Seçenek Yaptırımı

16.07.1965 tarihinde yürürlüğe giren 647 Sayılı CİHK ile eski TCK'nın 22. maddesi yürürlükten kaldırılmış; bunun yerine bu kanunun 4. maddesi getirilmiştir. 647 Sayılı Kanunun 4. maddesi gereğince; "ağır hapis hariç, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine, sair hallerine ve suçun işlenilmesindeki özelliklere göre; mahkemece; ...altı ayı geçmemek üzere Devlet, belediye hizmetlerinde, iktisadi Devlet teşekküllerinde çalıştırmaya hükmolunabilir". (1. fıkra, 2. bent).

647 Sayılı Kanunun 4. maddesi 03.05.1973 tarih ve 1712, 12.06.1979 tarih ve 2248, 21.01.1983 tarih ve 2788,15.04.1987 tarih ve 3355, 07.12.1988 tarih ve 3506 ve ayrıca 4421 sayılı Kanunlarla değişikliğe uğramıştır. Bunlardan özellikle 1712 Sayılı Kanun ile "altı ayı geçmemek üzere Devlet, Belediye hizmetlerinde, İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalıştırma" yaptırımı kaldırılmıştır. Bu yaptırımın kaldırılmasındaki en büyük sebep olarak uygulanmasındaki güçlükler gösterilmiştir.⁴⁸

Nihayet bu hükmün yerine 5237 Sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesiyle 50. maddede yer alan düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeye benzer bir düzenleme TCK 1989 ve 1997 Ön tasarılarında da bulunmaktadır.

B. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Dönemi

TCK'nın 50/1 (f) maddesi gereğince; kısa süreli hapis cezası mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya çevrilebilir.

TCK'nın 50/1 (f) maddesinin gerekçesine göre; kamuya yararlı bir işte çalışma seçenek yaptırımının uygulanması sırasında hükümlünün çalışacağı kurumda kadrolu olması ve bir ücret alması söz konusu değildir. Kısa süreli hapis cezasını gerektiren bir suçu işlemiş olan ve eğitim derecesi elverişli bulunan bir kişinin okuma yazma öğreten bir kursta

⁴⁷ Yapılan değişiklikle dilencilik ederken ilk kez yakalananlar için ceza bir haftadan bir aya kadar hafif hapis, tekrerrü halinde ise bir aydan daha az olmayacak şekilde hafif hapis cezası biçimine getirilmiştir.(mülga 765 sayılı TCK m. 544).

⁴⁸ İÇEL Kayıhan, "Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi,", Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50. Yılı ve Geleceği Sempozyumu (22-26 Mart 1976) İstanbul 1977, s. 331.

öğretici olarak görev yapmasına karar verilmesi bu seçenek yaptırımı örnek olarak gösterilmektedir.⁴⁹

Doktrinde haklı olarak belirtildiği üzere bu yasal düzenleme faydalı olmakla beraber öncelikle yeterli değildir. Zira tüm seçenek yaptırımlarda olduğu gibi uygulama alanı (kısa süreli hapis cezasının süresi 1 yıl olarak belirlendiği için) dar kalmaktadır.⁵⁰

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçeneğinin karıştırılmaması gereken diğer bir düzenleme; 5275 Sayılı CGTİHK'nın 105. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince iki yıl veya daha az süre ile hapis cezasına mahkûm olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi hâlde geçirenlerin istekleri bulunmak koşuluyla kendilerinin veya kanuni temsilcilerinin veya cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine mahkûmiyet sürelerinin geriye kalan yarısını ücretsiz olarak kamuya yararlı bir işte çalışmak suretiyle yerine getirmeleridir.

Bunun dışında, hukukumuzda düzenlenen üç ayrı yerdeki çalıştırma da esas itibariyle ücretli çalıştırmadır ve TCK'nın 50/1 (f) maddesinde yer alan seçenek yaptırımdan tamamen farklıdır.

Bunlardan birincisi, TCK'nın 51/4 (b) maddesi gereğince cezası ertelenen bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün deneme süresi içerisinde; bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına mahkemece karar verilebilmesidir.

İkinci çalıştırma yaptırımı 5237 Sayılı CMK'nın 231. maddesinin 8. fıkrasının (b) bendi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanığın 5 yıl süreyle denetim süresine tabi tutulması (çocuklar için denetim süresi üç yıldır) ve bir meslek ve sanat sahibi olması durumunda denetim süresi içinde bir yıldan fazla olmamak üzere bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına karar verilebilmesidir. Bu yükümlülük de kanunun açık anlatımı karşısında bir denetimli serbestlik tedbiridir.

⁴⁹ **ŞAHİN** Cumhuriyet / **ÖZGENÇ** İzzet, Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, TC Adalet Bakanlığı mevzuatı, TC Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 1. Bası, 2007, s. 160-161.

⁵⁰ **SOKULLU** Füsün R./ **AKINCI**, "Onarıcı Adalet ve Yeni Türk Ceza Kanunu", Güncel Ceza Hukuku ve Kriminoloji Çalışmaları, (XIV. Dünya Kriminoloji Kongresinde Sunulan Tebliğler, 7-11 Ağustos 2005 Philadelphia/ABD), İstanbul 2005, s.1-9, s.4.

Üçüncü ve son ücretli çalıştırma ise; 5237 Sayılı CGTİHK'nın 107/7. maddesi gereğince hükümlünün infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığı çalıştırılmasıdır ki; bu, infaz aşamasında kendisine başvurulabilen bir yoldur ve bir cezanın infaz biçimidir. Seçenek yaptırım niteliğindeki cezalandırmadan tamamen farklı ve sonraki bir aşamada zaten hükümlü olan birinin cezasının infazı ile alakalıdır.

1.Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Seçenek Yaptırımının Şartları

a. Sanığın Gönüllü Olması

Bu yaptırım bizzat failin üzerinden yerine getirileceği için özgürlüğü bağlayıcı ceza ve para cezasından daha fazla kişisel katılımı gerektirmek gibi olumlu bir yöne sahiptir. Doktrinde bir görüşe göre zorla çalıştırma bir hukuk devleti ceza hukuku açısından ortadan kaldırılması gerektiğinden ve bunun aksi insan onurunu ihlal edeceği için mümkün görülmemelidir. Aynı zamanda, üstlenilen ödevin icra edilmesine hazır olmayı gerektirdiğinden ve failde yararlı bir şey yaptığı hissini uyandırılabilmesi bakımından buna olurunun alınması gerekir.⁵¹

Birleşmiş Milletlerin 1990 Tarihli Hapis Dışı Tedbirler için Asgari Standartlar belirleyen ve Tokyo Kuralları olarak bilinen bu standart asgari kurallara göre; "Suçluya vecibe yükleyen resmi işlemlerden önce ya da onların yerine uygulanan hapis dışı tedbirler suçlunun rızasını gerektirir".⁵²

Doktrinde bu bilgiden de yola çıkarak bu seçenek yaptırma hükmolunabilmesi için sanığın "kamuya yararlı bir işte çalışma seçenek yaptırımına gönüllü olması" koşulunun aranmasının bu yaptırımın ceza olmasına hanel getirmeyeceği savunulmuştur.⁵³ Biz ise daha önce belirttiğimiz üzere yaptırım niteliğinde olduğunu düşündüğümüz bu kurumun uygulanması için sanığın rızasının alınmasını bir çelişki olarak görüyoruz.

⁵¹ **ROXİN** Claus, "Ceza Hukukunun Bir Geleceği Var mıdır?" Çev. ÜNVER Yener, Roxin'e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, s. 55-70, s. 66.

⁵² Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı, Uluslar arası Savcılar Birliği, (ed. Egbert Myjer, Barry Hancock, Nicholas Cowderly, Derleyen; Marnix Alink) Ankara Barosu Yayınları, 2. Bası, Ankara 2006, s. 187.

⁵³ **ÇETİN**, s. 218.

Roxin'e göre "serbest irade ile ilişkilendirilmiş yaptırımlar (kamu yararına çalışma, zararın tazmini) gelecekte cezayı tamamlayabilir ve kısmen de cezanın yerine ikame olunabilir. Bir özgürlüğü bağlayıcı cezanın olanaklı alanındaki sosyal bağlantılı etkileri nedeniyle bu yaptırımlar tercih edilmelidirler".⁵⁴

Çetin'e göre "TCK'nın 50/1 (f) maddesinde yer alan bu seçenek yaptırım da, 50. maddenin 1. fıkrasında yer alan diğer seçenek yaptırımlar gibi tam anlamı ile bir cezadır. Çünkü sanığın bu maddede yazılı seçenek yaptırımı "gönüllü olmaması" halinde hakkında bir başka seçenek yaptırım veya belki de hapis cezası uygulanabilecektir. Çünkü *Hafizoğulları'nın* haklı olarak belirttiği gibi "ortada, kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak getirilen cezaların veya kanunun ifadesiyle yaptırımların cebriliğini gideren bir durum bulunmamaktadır."⁵⁵⁺⁵⁶

Bu seçenek yaptırımı hükmolunabilmesi için; sanık hakkında seçenek yaptırımı hükmolunmadan önce kendisine mahkeme tarafından önerilen kamuya yararlı işte çalışma seçenek yaptırımını kabul etmesi gerekir. Bu seçenek yaptırımın sanık tarafından kabul edilmemesi halinde sanık hakkında kamuya yararlı bir işte çalıştırılması seçenek yaptırımına hükmolunamaz.

Doktrinde bir görüşe göre bu şartın konulması gayet yerinde bir uygulamadır. Her ne kadar Anayasa'nın 18/2. maddesi gereğince kanunla düzenlenmek üzere hükümlük ve tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar zorla çalıştırma sayılmaz ise de; burada cezadan beklenen faydanın elde edilebilmesi için sanığın buna katılım iradesinin de olması gerekir. Bu katılım iradesi olmaz ise; cezanın hem infazı daha güç hale gelecek ve hem de sürekli denetimi gerekli kılacaktır. Böylece kendisinden beklenen fayda üst düzeyde olamayacaktır. Yine bu seçenek yaptırım yerine getirilirken şahsın çalıştığı kurum veya müesseseden herhangi bir ücret alması söz konusu olmayacağına göre başlangıçta şahsın buna muvafakat edip etmediğinin sorulması ve ancak buna kanunun deyişiyle "gönüllü olması" halinde başvurulabilmesi gerekir.⁵⁷

Kanun şahsın gönüllü olmasından bahsetmektedir. Ancak gönüllülük kavramının herhangi bir tanımını yapmamaktadır. *Çetin*'e göre bunun ile

⁵⁴ **ROXİN**, s.68.

⁵⁵ **HAFIZOĞULLARI**, Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 81.

⁵⁶ **ÇETİN**, s. 218.

⁵⁷ **ÇETİN**, s. 219.

anlatılmak istenen; hiç kuşku yok ki şahsın buna rıza göstermesi bunu istemesidir.⁵⁸ Nitekim, Yargıtay verdiği birçok kararında "sanığın rızası alınmadan bu seçenek yaptırıma başvurulmasının" kanuna açıkça aykırı olacağını belirlemiştir.⁵⁹

Doktrinde Şahin “Ceza Hukukunda Rıza” isimli eserinde “rıza”yı şu şekilde tanımlamaktadır: “ Rıza, rıza gösterme ehliyet ve yetkisine sahip olan kişinin; üzerindeki tasarruf yetkisi hukuk düzeni tarafından kendisine bırakılmış bir hukuksal değerine karşı gerçekleştirilen ve söz konusu hukuksal değeri tehlikeye düşüren veya zarara uğratan bir fiili kabul etmesi yani onaylamasıdır”.⁶⁰ Bu tanımlı konumuza uyarlayacak olursak; herhangi bir işte çalışmak veya çalışmamak kişinin tasarruf yetkisi elinde olan bir hakkıdır. Ancak çalışmaya zorunlu bırakılması bu hakkına yönelmiş bir tehlikedir. Bir başka deyişle Anayasamızda da belirtilen “zorla çalıştırma yasağı”nın kişiye bahsettiği hakka aykırılık içeren bir zorunluluğun sanığa yükletilmesi söz konusu olmaktadır. İşte kişinin üzerinde tasarruf yetkisi olan bu hakkından vazgeçmesi ve mahkemenin belirleyeceği bir işte çalışmayı kabul etmesi de bir çeşit “rıza” açıklamasıdır.

Şahsın bu seçenek yaptırıma gönüllü olması (rıza göstermesi- muvafakat etmesi), diğer şartların mahkemece araştırılmasına engel olmamalıdır. Yani bu seçenek yaptırıma hükmolunmasının tüm seçenek yaptırımlar için ortak nitelikte olan ve tüm bentlerin en önünde gösterilen "suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumuna" uygun olması gerekir. Mesela beden olarak çok zayıf durumda bulunan ve yargılama sırasında mahkemece bu durumu gözlenen sanığın durumu da dikkate alındığında ağır bir bedensel çalıştırmayı gerektiren mesela ağaç dikilmesi gibi bir işte şahsın çalıştırılması uygun olmayacaktır. Şahsın buna rıza göstermesi bunu istemiş olması durumu değiştirmemeli; hakim bu ve benzeri hususları dikkate alarak şahıs için en uygun seçenek yaptırımı veya kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımı için yapılacak en uygun işi de belirlemelidir.⁶¹

⁵⁸ ÇETİN, s. 219.

⁵⁹ Yargıtay 2.C.D. 5.10.2006, 2006/ 1616 E. 2006/ 16026 K. (www.emsal.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi 16.01.2012).

⁶⁰ ŞAHİN Meral Ekici, Ceza Hukukunda Rıza, On İki Levha Yayıncılık İstanbul Ocak 2012, s. 5. Burada hemen şunu belirtelim ki; yazarın çalışması daha çok ceza hukukumuzda da düzenleme altına alınan “ilgilinin rızası” konusu ile ilgili olmakla birlikte yapılan tanımın konumuza da uygun olduğunu düşünerek atfı yapmayı tercih ettik.

⁶¹ ÇETİN, s. 220.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımının nasıl infaz edilmesi gerektiğini düzenleyen CGTİHK'nın 105/2. son cümlesine göre; "mahkeme bu listelerden uygun gördüğü hizmeti ve süresini hükümlüye önerir ve bunu reddetme hakkına sahip olduğunu hatırlatır".⁶² Görüldüğü üzere sanığın bu seçenek yaptırımın uygulanması için gönüllü olmasının yanı sıra kendisine önerilen hizmeti ve süresini reddetme hakkı da vardır ve bu haklarının mahkemece kendisine hatırlatılması gerekmektedir.

Kanun sanığın kendisine teklif edilen işte çalışma seçenek yaptırımını reddetmesi durumunda ne yapılacağını düzenlememektedir. Sanığın bunu reddettiğini bildirmesi üzerine mahkemece diğer seçenek yaptırımlardan biri uygulanabilmelidir. Yoksa kamuya yararlı işte çalıştırma seçenek yaptırımı reddedildiği gerekçesi ile kısa süreli hapis cezasını seçenek yaptırımı çevirmeden böylece bırakmasının doğru olmayacağı kanaatindeyiz.⁶³ Mahkeme 50. maddenin 1. fıkrasında yazılı şartları yeniden gözden geçirecek ve eğer bir başka seçenek yaptırımı uygun görüyor ise buna hükmedebilecektir. Yoksa kamuya yararlı bir işte çalışma seçenek yaptırımının sanık tarafından reddedilmiş olması yalnız başına bir gerekçe olarak gösterilerek diğer seçenek yaptırımlardan birine neden hükmedilmediği açıklanmadan cezanın hapis cezası olarak bırakılmasının doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Çünkü cezanın şahsileştirilmesi işlemi mahkemece re'sen yapılması gereken bir faaliyettir.

b. Seçenek Yaptırım Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Biçiminde Olmalı

Bu seçenek yaptırım bakımından kamuya yararlı işin tanımı TCK'nın 50. maddesinde yapılmamıştır. Maddenin gerekçesinde; "...Kısa süreli hapis cezasına mahkûm olan kişinin cezası,...kamuya yararlı bir işte çalışma tedbirine çevrilebilecektir. Hükümlünün çalışacağı kurumda kadrolu olması ve bir ücret alması da söz konusu değildir suçu işlemiş olan ve eğitim derecesi elverişli bulunan bir kişinin örneğin okuma yazma

⁶² Burada hemen şunu belirtelim ki; Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü'nün 51/6. maddesi ve "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği 35. maddesi de bu seçenek yaptırımın infazına ilişkindir.

⁶³ Aynı görüşte ÇETİN, s. 221. Aksi görüşte olan Hafizoğulları'na göre " Kanun, gönüllü olmak koşulunu koymakla, suçluyu bir seçime zorlamış bulunmaktadır. Böyle olunca suçlu gönüllü olursa kamuya yararlı bir işte çalıştırılma cezasına mahkum edilecek; gönüllü olmazsa bu kez pek tabii hakkında verilen hürriyeti bağlayıcı ceza geçerli olacaktır." HAFIZOĞULLARI, Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 82.

öğreten bir kursta öğretici olarak görev yapmasına karar verilmesi, bu seçenek yaptırımı örnek olarak gösterilebilir..." denilmek suretiyle kamuya yararlı iş olarak sadece bir tek örnek gösterilmiştir.

Türk Doktrininde *Artuk*, *Gökçen* ve *Yenidünya* tarafından başka örnek olarak "hükümlünün ağaç dikmesi, temizlik işlerinde çalıştırılması" gösterilmiştir.⁶⁴

Roxin ise kamuya yararlı çalışmadan neyin anlaşılması gerektiği hususunda; "hastanelerde, yaşlılar yurdunda ve aynı zamanda bütün türleri itibariyle devlete ait kurumlardaki hizmetlerin" anlaşılması gerektiğini belirtmektedir.⁶⁵

Özbek / Kanbur / Bacaksız / Doğan / Tepe; yukarıda sayılanlara ek olarak ayrıca yol bakımı, kamu kurum ve kuruluşlarına ait binaların boyanması ya da onarımı, bahçe düzenlemesi, park ve bahçe temizliği gibi işleri de saymaktadır.⁶⁶

CGTİHK'nın 105/1. maddesi ise kamuya yararlı bir işte çalıştırmayı "hükümlünün, ücretsiz olarak bir kamu kurumunun veya kamu yararına hizmet eden bir özel kuruluşun belirli hizmetlerinde çalıştırılması olarak" tanımlamaktadır.⁶⁷

Çetin'e göre bu tanımlama TCK m. 50/1 (f)'de yer alan "kamuya yararlı iş" ibaresinden bir parça daha geniştir. Zira CGTİHK'nın 105/1 maddesinde bu seçenek yaptırımın tanımı yapılırken kullanılan "ücretsiz olma" ve "kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşun belirli hizmetleri" şeklindeki ibareler kamuya yararlı iş olarak "özel kuruluşun belirli hizmetlerini" de buna eklemektedir.⁶⁸

Yargıtay, hükümlünün ancak kamuya yararlı bir işte ve ücret ödenmeksizin çalıştırılması gerektiğini karara bağlamıştır.⁶⁹

CGTİHK'nın 105/2. maddesine göre; "Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri, bölgelerinde bulunan bu tür kurumlardan hükümlüleri ne surette çalıştırabileceklerine dair bilgi alırlar ve hizmet listelerini

⁶⁴ **ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA**, Genel hükümler, s. 874.

⁶⁵ **ROXİN**, s. 66.

⁶⁶ **ÖZBEK** Veli Özer/ **KANBUR** M. Nihat/ **DOĞAN** Koray/ **BACAKSIZ** Pınar/ **TEPE** İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2011, s. 556.

⁶⁷ **ARTUK**, Yaptırımlar Sistemi, s. 74.

⁶⁸ **ÇETİN**, s. 221.

⁶⁹ Yargıtay 2. C.D. 5.10.2006, 2006/ 1616 E. 2006/ 16026 K. (www.emsal.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi 16.01.2012).

oluştururlar. Bu listeler mahkemelere verilir. Mahkeme bu listelerden uygun gördüğü hizmeti ve süresini hükümlüye önerir ve bunu red etme hakkına sahip olduğunu hatırlatır”.

Yargıtay önceki tarihli bir kararında "infazda tereddüt yaratacak şekilde hangi iş yerinde çalıştırılacağı belirtilmeden karar verilmesinin kanuna aykırı olduğunu" belirlemişken⁷⁰; daha sonraki tarihli bir diğer kararında ise mahkemenin sadece "kamuya yararlı bir işte çalıştırma tedbirine hükmetmesi gerektiğini infazı kısıtlar biçimde yer belirtilmesinin usul ve yasaya aykırı bulunduğunu" ifade etmiştir.⁷¹

Çetin'e göre CGTİHK'nın 105/2. maddesinin açık anlatımı nedeniyle ve hazırlanacak hizmet listelerinden sanığa bir hizmet önerileceğine göre sanığın da bu önerilen hizmeti kabul etmiş olması durumunda "kamuya yararlı işte" çalıştırma seçenek yaptırımına hükmolunacağı hususu dikkate alındığında; mahkeme ile sanığın üzerinde anlaşmaya vardıkları hizmetin karar yerinde gösterilmesi gerekir. Kanunun açık anlatımı karşısında sadece "kamuya yararlı işte çalıştırılmasına" denmesi yeterli değildir.⁷²

c. Sanığın Başka Bir Suçundan Dolayı Kendisine Hapis Cezası Verilmemeli

CGTİHK'nın 105/3. maddesi gereğince; "Diğer bir hapis cezasına hükmedildiğinde kamu yararına çalıştırma kararı verilemez".

Sanık hakkında kamuya yararlı işte çalışma seçenek yaptırımı uygulanacak ise; bu cezanın infaz edilebilmesi için sanığın bir başka suçundan dolayı kendisine hapis cezası verilmemelidir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük 51/6 (c) hükmü de aynı doğrultudadır.

Mahkeme tarafından hapis cezasına hükmedildiğinde verilecek olan kısa süreli hapis cezasının kamuya yararlı işte çalışma seçenek yaptırımına çevrilmemesi; diğer bir başka seçenek yaptırımı hükmolunmasına engel değildir.

⁷⁰ Yargıtay 2 C.D. 17.1.2007, 2007/10747 E. 2007/ 263 K. (Haydar Metiner/ E. Ahsen Koç, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri, II. Cilt, s. 1538).

⁷¹ Yargıtay 2. C.D. 24.7.2008 gün ve 2008/15576 E. 2008/13619 K. Sayılı kararı. (www.emsal.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi 16.01.2012).

⁷² **ÇETİN**, s. 221.

Kanunun kullandığı dilden dolayı burada verilecek olan hapis cezası ile seçenek yaptırım olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımın aynı anda verilmesine engel olmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımına engel olacak hapis cezasının süresi kanunda gösterilmemiştir. Bu nedenle verilecek bir hapis cezasının süresi ne kadar olursa olsun her halde kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımına engel olması adil olmayan sonuçlar doğurabilecektir. Mesela hükmolunacak birkaç aylık bir hapis cezası söz gelimi bir yıl olarak hükmedilen bir hapis cezasının kamuya yararlı bir işte çalışma seçenek yaptırımına çevrilmesine engel olabilecektir.⁷³

2. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Seçenek Yaptırımının Süresi

TCK'nın 50/1 (f) maddesi gereğince; kısa süreli hapis cezası, "...mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle..." kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya çevrilebilir.

Bir görüşe göre Kanun, "...tedbirin süresi mahkûm olunan hapis cezasının yarısından bir katına kadar (hükmedilen hapis cezası) kadardır..." demekle, üst sınır olarak mahkûm olunan hapis cezasının miktarının esas alınması gerektiğini bildirmektedir.⁷⁴ Yargıtay'ın da, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklamaya ilişkin, TCK'nın 50/1 (d) maddesi ile ilgili olarak verdiği kararı ile bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁵ Bizimde katıldığımız diğer bir görüşe göre ise; "bir katına kadar" biçimindeki ibareyi (1+1) olarak anlamak gerekir.⁷⁶ Yani hükmolunan kısa süreli hapis cezası mesela bir yıl ise bu süre "en az altı ay en fazla bir yıl" değil, "en az altı ay en fazla iki yıl" olarak anlaşılmalıdır. Aksi takdirde maddenin "hükmolunan ceza veya yarısı kadar" biçiminde kaleme alınması gerekirdi. Maddede yer alan anlatım biçiminin çok basit ve sade olduğu söylenemez ise de "bir katı" ifadesini belirtilen şekilde anlamanın daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Ayrıca; CGTİHK'nın 105/2. maddesine göre; "...Mahkeme,...hizmeti ve süresini hükümlüye önermek ve bunu reddetme hakkına sahip olduğunu hatırlatmak" zorundadır.

Burada zikredilmesi gereken bir başka husus ise kamuya yararlı bir işte çalışma süresinin "toplam olarak" nasıl hesaplanacağıdır. Çünkü

⁷³ ÇETİN, s. 221.

⁷⁴ ARTUK, Yaptırımlar Sistemi, s. 74.

⁷⁵ Yargıtay 9.C.D. 2008/8960 E. 2010/ 4090 K. (ÇETİN, s. 224).

⁷⁶ Aynı görüşte bkz. ÇETİN, s. 225.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin⁷⁷ 59/1. maddesine göre; "Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının infaz süresi, saat hesabıyla belirlenir. Bir gün dört saat olarak hesap edilir. Hesaplama, mahkeme kararında yer alan gün sayısı dört saat ile çarpılarak toplam çalışma süresi saat olarak belirlenir. Hükümlü günde en az iki, en çok sekiz; haftada en az on, en çok kırk saat çalıştırılır. Yaptırımın infazının tamamlanma süresi, mahkemece verilen toplam ceza süresinin iki katını geçemez". Yönetmeliğin 59/2. maddesine göre ise; "Hükümlünün çalışacağı gün ve saatler şube müdürlüğü veya büroca kendi işi, aile veya eğitimi ve yaşamı gibi özellikler dikkate alınarak belirlenir".

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımına karar verilen sanıkların çalıştıkları sürece haklarında 17.07.1964 Tarihli ve 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun ilgili hükümleri uygulanmayacaktır.⁷⁸

3. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Seçenek Yaptırımından Dönülmesi

Seçenek yaptırımlardan dönülmesi yani hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin⁷⁹ gereklerinin yerine getirilmesine başlamaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde; hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verecektir (TCK m. 50/6). Bu kural TCK 50/1 (a) bendinde düzenlenen adli para cezasına çevrilme hali dışındaki seçenek yaptırımların hepsi için genel nitelikte bir düzenleme olup TCK m. 50/1 (b)-(c)-(d)-(e)-(f) bentlerinde yazılı tüm seçenek yaptırımlar için geçerlidir. Bu genel nitelikteki seçenek yaptırımdan dönülmesine ilişkin düzenlemenin yanı sıra kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımından dönülmesine ilişkin ayrıca özel bir düzenleme yapılmıştır ki; bu düzenleme CGTİHK'nın 105/5. maddesinde yer almaktadır. Buna göre; "Mahkeme kararında belirtilen çalışma esasları ile rejimlere uymama halinde geri kalan ceza aynen çektirilir".

Kanaatimizce TCK'nın 50/6 fıkrası ile CGTİHK'nın 105/5 fıkrasının kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımının infazı konusunda

⁷⁷ RG: 18.04.2007 gün ve 26497 Sayılı.

⁷⁸ İNCE, s. 211.

⁷⁹ 5739 sayılı Kanunun 4. maddesi ile burada yer alan "yaptırımın" ibaresi "tedbirin" olarak değiştirilmiştir.

birbiriyle çelişmesi söz konusu olabilecektir. TCK'nın 50/6 fıkrasındaki düzenleme hakime takdir hakkı tanımaktayken; CGTİHK'nın 105/5 fıkrasındaki düzenleme hakime takdir hakkı tanımamaktadır. Bu konudaki çelişkinin giderilmesi bir zorunluluk olmakla birlikte; mevcut düzenleme karşısında çelişki doğması durumunda daha özel bir düzenleme olduğu için CGTİHK'nın 105/5 fıkrasının uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

4. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Seçenek Yaptırımı ile Hapsin İnfazı Sırasında Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma (CGTİHK m. 105/4)

TCK m. 50/1 (f)'de düzenlenmiş bulunan kamuya yararlı bir işte çalıştırma seçenek yaptırımına benzer bir düzenleme ise CGTİHK'nın 105/4. maddesinde yer almaktadır. CGTİHK'nın 105/4. maddesine göre; "İki yıl veya daha az süre ile hapis cezasına mahkûm olanlardan hükümlülük süresinin yarısını iyi hâl ile geçirenlerin, istekleri bulunmak koşuluyla kendilerinin veya yasal temsilcilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine mahkûmiyet sürelerinin geriye kalan yarısını kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına mahkemece karar verilebilir". Kanaatimizce bu iki müessesenin birbirine benzerliği şekli olup esas itibariyle birbirinden farklıdır.⁸⁰

Bu farklılıklar kısaca şöyle özetlenebilir: TCK m. 50/1 (f)'da ki düzenleme kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya bir alternatiftir. Bir başka deyişle hapis cezası yerine kendisine başvurulmuş bir başka ceza bir seçenek yaptırımdır. Bu seçenek yaptırımı başvurulması yargılama aşamasında ve cezanın belirlenmesi safhasında olmaktadır. Bu aşamada yapılan bir cezanın belirlenmesi verilen bir cezanın şahsileştirilmesi işlemidir ki; bu TCK'nın 50/1. maddesi gereğince suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenilmesindeki özelliklere göre yapılacaktır. Oysa CGTİHK'nın 105/4. maddesinde yer alan düzenlemeye infaz aşamasında başvurulacak ve maddenin belirlediği düzenlemeye göre cezası bir yıl veya daha az kalmış olan hükümlünün istemi üzerine mahkûmiyet süresinin geriye kalan kısmını kamuya yararlı bir işte çalıştırılarak geçirebilmesine imkan tanınacaktır. Burada esas itibariyle iki yıldan daha fazla olmayan bir hürriyeti bağlayıcı cezanın(hapis cezasının) infazı söz konusudur. Kamuya yararlı bir işte çalışarak cezasının infaz edilmesini

⁸⁰ ÇETİN, s. 227.

hükümlünün istemesi yeterli değildir. Buna mahkemece karar verilmesi gerekir. Madde metninde mahkeme için “karar verilebilir” denildiğinden burada mahkemenin bir takdir hakkının bulunduğu açıktır. Mahkeme ise bu takdir hakkını kanaatimize göre asla TCK’nın 50. maddesinin birinci fıkrasında yazılı olan kriterlere göre kullanamaz. Çünkü bu kriterler tamamen cezanın belirlenmesine ilişkindir. Burada ise belki mahkemece hükümlünün cezasının infaz edilen kısmındaki tutum ve davranışlarına bakılması vereceği kararda bunları tartışması daha yerinde olacaktır.⁸¹

TCK’nın 50/1 (f) maddesi açısından cezanın tespiti söz konusu olduğundan, buna ilişkin kararlar açısından asıl olan temyiz (bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçmesinden sonra istinaf) kanun yoludur. Oysa CGTİHK’nın 105/4 maddesi bakımından infaz aşamasına ilişkin bir karar söz konusu olduğundan kanaatimizce böyle bir karar temyiz edilemez yalnızca itiraza konu edilebilir.⁸²

Sonuncusu ve belki de en önemlisi, her iki müessesenin sonuçları bakımından ortaya çıkmaktadır. TCK’nın 50/1 (f) maddesi gereğince verilen hüküm açısından uygulamada asıl mahkumiyet TCK’nın 50/5 maddesi gereğince seçenek yaptırımdır (ya da kanundaki terim bakımından tedbirdir). Oysa CGTİHK’nın 105/4 maddesi gereğince mahkûmun kamuya yararlı bir işte çalıştırılarak infaz edilecek olan hapis cezasına rağmen uygulamada asıl mahkumiyet yine hürriyeti bağlayıcı cezanın kendisidir. Dolayısıyla ceza hapis cezası olarak infaz edilmiş sayılacaktır.

SONUÇ

Ülkemizde çağdaş uygulamaları 1 Haziran 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 Türk Ceza Kanunu ile çok çeşitlendirilen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar, alternatif ceza infaz sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı modern ceza hukukunun kabul ettiği yaptırımlar sisteminin bir ürünü olan seçenek yaptırımların bir türüdür. Türk hukukunda da 765 sayılı Türk Ceza Kanunu döneminden beri mevzuatta varlığını sürdürmektedir.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının da içinde bulunduğu TCK’nın 50. maddesinde düzenlenen seçenek yaptırımlar Kanununun “Genel Hükümler” başlıklı I. Kitabının “yaptırımlar” başlıklı III.

⁸¹ ÇETİN, s. 227.

⁸² ÇETİN, s. 227.

Kısımının, “**cezalar**” başlıklı I. Bölümünde düzenlenmiştir. Bu nedenle kanaatimizce kamuya yararlı bir işte çalıştırma niteliği itibariyle bir yaptırımdır. Yine tıpkı hapis ve adli para cezası gibi klasik cezalarla benzer şekilde suçluların işledikleri fiillerin toplum tarafından benimsenmediğinin göstergesi olarak suçluların bazı yoksunluklara tabi tutulmasını amaçladıkları için “ceza” olarak kabul edilmeleri gerekir. Zaten cezalarla aynı bölüm altında düzenlenmeleri de bunu gerektirmektedir.

Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar ile kişilerin belli bir süreyle hapis cezasına mahkûm olması yerine, cezanın uyarı fonksiyonu devreye sokularak, kişinin etkin pişmanlık duyması sağlanabilmektedir. Kişilerin mahkûm oldukları hapis cezalarını toplum içerisinde denetim ve gözetim altına çekmeleri hem suçtan uzak durmaları yönünde rehabilite edilerek yeniden topluma kazandırılmalarını sağlayacak hem de toplumsal barışa katkı sağlayacaktır. Özellikle kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı hem kişinin suç işleyerek topluma verdiği zararın bir kısmını telafi etmesini sağlamakta; hatta çalıştığı işe bağlı olarak kişiye mesleki bir beceri dahi kazandırabilmektedir.

İşte tüm bu nedenlerle etkin olarak uygulanması gereken bir yaptırım olan kamuya yararlı bir işte çalıştırma maalesef günümüzde çok fazla uygulanmamaktadır. Bu durum hem mevzuatımızın yetersizliğinden hem de uygulayıcının tercih etmemesinden kaynaklanmaktadır. Kanaatimizce yapılması gereken sorunun nedenlerinin tespit edilerek gerekli müdahalenin yapılması ve böylece bu kurumun etkin hale gelmesinin sağlanmasıdır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ Sururi, “Cezalandırmanın Amacı Üzerine”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, S. 1-2, Erzincan 2009.

Ana Britanica Cilt 11, *Ana Yayınları*, İstanbul 2000.

ARICAN Mehmet, *Ceza Adaleti*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009.

ARTUK Mehmet Emin, “Ceza Kanununun Suç Siyaseti Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl 1, S. 2, Aralık 2006.

ARTUK Mehmet Emin, “Yeni Türk Ceza Kanununun Temel İlkeleri”, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Yıl 2, S. 5, Nisan 2005.

ARTUK Mehmet Emin/ **ÇINAR** Ali Rıza, “Yeni Bir Ceza Kanunu Arayışları ve Adalet Alt Komisyonu Tasarısı Üzerine Düşünceler”, T. Ergül (ed.), *Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap, Makaleler, Görüşler, Raporlar*, TBB Yayınları, Ankara 2004.

ARTUK Mehmet Emin/ **GÖKCEN** Ahmet/ **YENİDÜNYA** A. Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi Ankara 2011.

ARTUK Mehmet Emin, “Türk Ceza Hukukunda Yaptırımlar Sistemi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl:2 Sayı:4 Ağustos 2007, s. 61-77.

BAYRAKTAR Köksal/ **ÖZTÜREL** Önder/ **MEMİŞ** Pınar, “Türk Ceza Tasarısı Genel Hükümleri”, *Türk Ceza Kanunu Tasarısı, İstanbul Barosu/ Galatasaray Üniversitesi/ Türk Ceza Hukuku Derneği Ortak Yayını*, İstanbul 2004.

BECCARIA Cesare, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, İtalyanca aslından Çeviren **SELÇUK** Sami, İmge Kitabevi, Ankara 2004.

CENTEL Nur/ **ZAFER** Hamide/ **ÇAKMUT** Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 3. bs. Beta Yayınevi, İstanbul Ekim 2005.

ÇETİN Soner Hamza, *Türk Ceza Kanunu'nda Seçenek Yaptırımlar*, Adalet Yayınevi Ankara 2011.

DEMİRBAŞ Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. bs., Seçkin Yayınları Ankara 2009.

DEMİRBAŞ Timur, *İnfaz Hukuku*, yy., Ankara 2003.

DÖNMEZER Sulhi, “Suç Siyaseti”, *İÜHFİM (Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan)*, Cilt 52, S. 1-4, İstanbul 1987.

DÖNMEZER Sulhi/ **ERMAN** Sair, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 11.bs, Beta Yayınları, İstanbul 1997.

ERBAŞ Coşkun, “Tarihi Gelişim İçinde Gözetimli Erteleme ve Fransadaki Uygulaması ile Konuya İlişkin Türk Ceza kanunu ve Öntasarı Metinleri II”, *Adalet Dergisi*, Cilt 22, Temmuz 1996 Sayı 3, s.247-290.

ERBAŞ Coşkun, “Tarihi Gelişim İçinde Gözetimli Erteleme ve Fransadaki Uygulaması ile Konuya İlişkin Türk Ceza Kanunu ve Öntasarı Metinleri II”, *Adalet Dergisi*, Cilt 22, Ekim 1996 sayı 4, s.453-490.

GEDİK Doğan, “ Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Cezanın Belirlenmesine Hakim Olan İlkeler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Yıl 1, S.4, Aralık 2006.

GÖZLER Kemal, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*; 5. bs., Ekin Basın Yayın Dağıtım Bursa 2008.

GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu, Gözübüyük Şerhi*, Cilt 1, Genişletilmiş 5. Bası, Kazancı Hukuk Yayınları.

HAFIZOĞULLARI Zeki, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl: 65 Sayı: 1, Kış 2007, s. 78-109.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, *Ceza Normu; Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni*, 2. bs., Seçkin Kitabevi Ankara 1996.

İÇEL Kayıhan, “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi,” *Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50. Yılı ve Geleceği Sempozyumu* (22-26 Mart 1976) İstanbul 1977.

İNCE Hüseyin, *Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Seçkin Yayınları Ankara 2007.

JAHİC Galma, “Ceza Adaleti Sistemini Kullanarak Suçu Önlerken Adaleti Sağlamak”, Çev. Gülşah Kurt, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Yıl 2, S. 5, Nisan 2005.

KOCA Mahmut/ **ÜZÜLMEZ** İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 4. bs., Seçkin Yayınları Ankara 2011.

MAJNO, *Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları*, Yargıtay Yayınları No:3, Sevinç Matbaası, Ankara 1977, s. 21-22.

MARDİN Şerif, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, 14. bs., İstanbul 2005.

METİNER Haydar/ **KOÇ** E. Ahsen, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri*, II. Cilt., yy.

NUHOĞLU Ayşe, *Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri*, Ankara 1997, Adil Yayınevi.

ÖZBEK Veli Özer/ **KANBUR** M. Nihat/ **DOĞAN** Koray/ **BACAKSIZ** Pınar/ **TEPE** İlker, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Bası, Seçkin Yayınları Ankara 2011.

ÖZGENÇ İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006.

ÖZGENÇ İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, 3. bs., Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara Ocak 2006.

ÖZTÜRK Bahri, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 8. Bası, yy., Ankara 2005.

ROXİN Claus, “Ceza Hukukunun Bir Geleceği Var mıdır?” Çev. Yener Ünver, *Roxin’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5*, yy., s. 55-70.

SOKULLU/AKINCI Füsün R., “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, *Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan*, İstanbul 1998, s. 327-339.

SOKULLU/AKINCI Füsün R., “Onarıcı Adalet ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, *Güncel Ceza Hukuku ve Kriminoloji Çalışmaları*, (XIV. Dünya Kriminoloji Kongresinde Sunulan Tebliğler, 7-11 Ağustos 2005 Philadelphia/ABD), İstanbul 2005, s.1-9.

ŞAHİN Cumhur/ **ÖZGENÇ** İzzet, *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*, TC Adalet Bakanlığı mevzuatı, TC Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 1. Bası, 2007.

ŞAHİN Meral Ekici, *Ceza Hukukunda Rıza*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul Ocak 2012.

TANER Tahir, *Ceza Hukuku (Umumi Kısım)*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayın no:434, İstanbul 1949.

TANÖR Bülent / **YÜZBAŞIOĞLU** Necmi, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 9. bs, Beta Yayınları İstanbul 2009.

TURHAN Faruk, “Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığının Hukuki Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 2 Sayı: 4 Ağustos 2007, s. 171-196.

ULUSLARARASI SAVCILAR BİRLİĞİ, *Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı*, (edt. Egbert Myjer, Barry Hancock, Nicholas Cowdery, Derleyen; Marnix Alink) Ankara Barosu Yayınları, 2. Bası, Ankara 2006.

USTA İbrahim/ **ÖZTÜRK** Hakan, “Denetimli Serbestlik”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Ağustos 2010 Sayı:13, s. 7-45.

ÜNVER Yener, “Çeşitli Ülkelerdeki Güncel Ceza Hukuku Gelişmeleri”, *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları:32, İstanbul Haziran 2004, s. 907-1012.

YÜCEL Mustafa, “Ceza Siyasetinde Seçenek Yaptırımların Rasyonelliği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Yıl:21 Sayı: 80 Ocak-Şubat 2009, s. 229-244.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.emsal.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi (16.01.2012.)

www.adalet.org.tr. (Erişim tarihi 16.01.2012.)